

ИВАН РАДЕВ

**БЪЛГАРСКО-РУСКИ
СРЕЩИ В ЛИТЕРАТУРАТА
НА XIX–XX век**

**АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО
„Проф. МАРИН ДРИНОВ“**

Ivan Radev

**BULGARIAN-RUSSIAN
ENCOUNTERS IN THE LITERATURE
OF THE 19th AND 20th CENTURIES**

SOFIA • 2014

PROF. MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

*Изданието е спечелило конкурс
на Министерството на културата*

Иван Радев

**БЪЛГАРСКО-РУСКИ
СРЕЩИ В ЛИТЕРАТУРАТА
НА XIX–XX век**

СОФИЯ • 2014

**АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО
„Проф. МАРИН ДРИНОВ“**

„Българско-руски срещи в литературата на XIX–XX в.“ има сборников характер и представя част от изследванията на автора, дългогодишен университетски преподавател, които интерпретират общуването на българската с руската литература. От едната страна, тази на предаващата опита си, са Венелин, Карамзин, Пушкин, Гогол, Тургенев, Херцен, Бунин, Брюсов, Георги Гачев. От другата, „приемащата“, са архим. Неофит Бозвели, Петко Славейков, Любен Каравелов, Христо Ботев, Димчо Дебелянов, Боян Пенев и някои по-скромни участници.

Средищно място заемат текстовете със студийен характер, които залагат на анализа и интерпретацията („Юрий Иванович Венелин – още веднъж за контактите му с българите“, „За интереса към руската поезия у нас през 40-те–50-те г. на XIX в.“, „Любен Каравелов – още за общуването му с руската литература“, „Бунин и българската литература“, „Валерий Брюсов – един от учителите на Дебелянов“...). В редица от случаите обобщаващият топос „срещи“ всъщност обуславя „разминаването“ – като опит за надмогване и надграждане, като вариативна версия на сюжет, мотив или тема, превърнали се в естетически проблем за представители и от двете литератури.

Книгата е опит на автора да представи своите студии и статии, осветляващи показателни моменти на взаимност и общуване, на творческа и критическа рецепция в практиките на българската спрямо руската литература. Привлечени са неизползвани данни от периодичния печат, новоиздирени ръкописи и архивни материали.

Предпоставка за поява на книгата е и натрапващото се впечатление за настъпил отлив сред българската русистика от полето на тази проблематика, за видим спад на проучванията в техния традиционно позитивистичен вид. А все още са налице редица непроговорили факти на взаимност между двете литератури.

© Иван Николаев Радев, 2014

© Константин Атанасов Жеков, художник на корицата, 2014

© Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2014

ISBN 978-954-322-728-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	7
---------------------	---

1.

Юрий Иванович Венелин – още веднъж за контактите му с българите	11
Архимандрит Неофит Бозвели – преводач от руската литература	19
Очерк върху история на руската литература	23
Първи опит за антология на руската проза	32
Първи преводи на Карамзин у нас	52
За интереса към руската поезия у нас през 40-те–50-те години на XIX в. . .	60

2.

В орбитата на белетриста Николай Василиевич Гогол	81
Петко Славейков – етюд върху общуването му с „Мъртви души“	81
Първи опит за превод на „Вечери край Диканки“	86
Българин на погребението на Гогол	91
Към първите модерни прочити на Гогол у нас	94
Любен Каравелов – още за общуването му с руската литература	99
Към вариантите на суверенна естетическа школовка	99
„Записките“ за България и „Записки на ловеца“	105
В „огледалото“ на Тургеневата романистика	107

3.

Пантелеймон Рилец и пътеписът му за Русия	124
Лондонското издание на „Былое и думы“ от 1862 г. в едно възрожденско читалище	130
За първата руско-българска научна сесия през 1870 г.	137
„Речник“ на руски дейци и автори в Ботевата публицистика	145
Още веднъж за Ботев и Задунаевка	150

4.

След „срещите“ в литературата – с лице към войната (1877–1878)	160
Петко Рачов Славейков – сред активните участници	162

Любен Каравелов и печатницата му през 1877–1878 г.	191
Ценен възрожденски ръкопис очаква откривателя си в Петербург	195

5.

Иван Алексеевич Бунин и българската литература	199
Преводи на Бунинови творби до Войните (1912–1918)	199
Творческа и критическа рецепция на Бунин през 20-те–40-те години	210
Оказаното естетическо въздействие	224
Валерий Брюсов – един от „учителите“ на Димчо Дебелянов	231
Из историята на българската русистика (Боян Пенев за руската литература и влиянието ѝ у нас)	253

6.

Петко Славейков на руски език	267
Случаят с едно антрефиле	271
За възрождениста Георги Д. Гачев – не по „гачевски“	274
За българската поезия – с доказан професионализъм и проникновение . . .	292
Резюме на английски език	299

BULGARIAN-RUSSIAN ENCOUNTERS IN THE LITERATURE OF THE 19th AND 20th CENTURIES

Summary

The present book contains studies and articles by a specialist in new Bulgarian literature (19th-20th c.), who is neither a scholar of comparative literary studies nor of Russian studies. The starting point in all of the texts are Bulgaria's national issues. The significance of the author's observations and conclusions depends exclusively on their juxtaposition with the processes that take place in Bulgarian literature.

A part of the studies presented here lay down their problems in a more integral and large-scale fashion, as the objects pursued therewith are of a wider scope. Such is the issue of the translation works of Archimandrite Neofit Bozveli during the 1840s, the fragments about Bulgarian writers which roused the interest of the Russian novelist N. V. Gogol (P. R. Slaveykov, Iliya Christovich, Nathaniel the Aghiorite of the Zographou monastery, D. Debelyanov), the schooling of Lyuben Karavelov in the light of Turgenev's fiction, Hristo Botev and his Russian environment, the reception of such highly acclaimed masters as Ivan Al. Bunin and Valery Bryusov in our country, the merits of the literary scholars and professors Boyan Penev and Georgy D. Gachev within those domains.

Another part of the book comprises articles treating distinct facts of communication among creators and translators of literature. Authentic facts come to light that have been hitherto unknown and concealed within the folds of general views. Through them the reader will probe deeper into the fascinating travel notes from Russia, left by the Rila monk Panteleimon; the reader will also find out who was the Bulgarian person present at Gogol's funeral, will get to know facts about the first Russian-Bulgarian scientific session in 1870, the original "descriptions" of Slaveykov from the years of the 1877-1878 war, the particularly interesting manuscript of the Arbanassi "history" from 17th-19th c. etc.

In the first group of texts as well as in the second one the use of newly found manuscripts and archive materials has been adopted. In a series of cases the generalizing topos of "encounters" actually serves to create conditions for the "walking past each other" – as an attempt to overcome and build further, in terms of diversification of a plot, motif or subject, which have become an aesthetic issue for representatives of both literatures.

Иван Радев
БЪЛГАРСКО-РУСКИ СРЕЩИ
В ЛИТЕРАТУРАТА НА XIX–XX век

Българска
Първо издание

Редактор *Таня Алмалех*
Художник *Константин Жеков*
Графичен дизайн *Елисавета Илчева*

Формат 167×237 mm
Печатни коли 18,75
Тираж 340

Печатница на Академично издателство „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

Цена 18 лв.

www.baspress.com

ISBN 978-954-322-728-0